

Геннадій ДУДЧЕНКО
(Ніжин)
Євген КОВАЛЕНКО
(Ніжин)

Колгоспні ліси у відомчому конфлікті Ніжинського головного лісництва та земельних органів окупаційної влади*

Одним із ключових завдань поставлених вищим німецьким керівництвом перед окупаційною адміністрацією України було налагодження ефективного використання ресурсного потенціалу завойованих земель. З одного боку за рахунок українських земель німецька армія повинна була забезпечуватися провіантом, щоб не перевантажувати аграрного сектору німецької економіки. З іншого – потрібно було враховувати проблеми розтягнутості комунікацій та недосконалості радянської транспортної мережі. Тому що ближче до лінії фронту був регіон, то більше зростала його ресурсна значимість.

З точки зору ресурсних можливостей Чернігівщина стала для німців не лише продовольчою базою, але й джерелом деревини. На важливості для Німеччини лісового господарства та деревообробної промисловості окупованих регіонів наголошувалося в особливому додатку до Генерального плану «Ост» [1]. Відтак, одним із пріоритетів окупаційної влади регіону стала організація ефективної роботи лісового господарства.

Ключовими структурами, що мали виконувати дане завдання стали лісництва. На території Чернігівського Полісся було створено кілька десятків лісництв. У організаційному плані вони підпорядковувалися Головним лісництвам, які в свою чергу, управлялись Чернігівською обласною дирекцією лісів (із 1942 р. – Німецька Чернігівська дирекція лісів) [2].

Ніжинське та Веркіївське лісництва в Ніжинському районі, Мринське, Носівське та Козарське в Носівському, Новоселицьке в Ново-Басанському, а також Кобижське, Колежинське й Старо-Басанське в Бобровицькому взяли під свій контроль всі ліси, які до окупації перебували у підпорядкуванні відповідних радянських лісових структур. Проте, до війни частина лісних масивів перебували також у підпорядкуванні колгоспів, – ці землі й стали предметом відомчого конфлікту в 1941-1942 роках, що є об'єктом даного дослідження.

На початку листопада 1941 р. керівництвом Особливої лісової групи німецького командування було прийнято рішення про підпорядкування Дирекції Київського управління лісами всіх, без винятку, лісових ділянок рейхскомісаріату Україна та прифронтової зони, включаючи колгоспні й ті, які з різних причин до складу довоєнних лісництв не входили. Підставою для такого рішення стало намагання поставити під жорсткий контроль використання лісових ресурсів у окупованій зоні. Зокрема, на Ніжинщині потрібно було припинити безконтрольне використання колгоспних лісів населенням та самовільні вирубки угорськими військовими частинами [3].

* Публікація була підготована в рамках реалізації науково-дослідного проекту кафедри історії України Ніжинського державного університету “Ніжин та Ніжинщина в період другої світової війни”.

10 листопада 1941 р. відповідний наказ був розісланий усім Головним лісництвам окупованої зони [4]. Передбачалося проінвентаризувати колгоспні ліси, скласти відповідні акти і передати їх разом із усім майном, реманентом і охоронним персоналом до державних лісництв. Операцію потрібно було завершити до 1 грудня 1941 р. Але незважаючи на цей наказ, процес приєднання колгоспних лісів затягнувся на тривалий термін і виявився неоднозначним за результатами. Перешкодами стали як незадоволення і пасивний супротив населення й адміністрації колгоспів (за нової термінології – громадських господарств, але все тих же колгоспів за сутністю), так і протидія земельних органів окупаційної влади. Проти відчуження колгоспних лісів виступало Чернігівське обласне земельне управління, керівництво якого 30 листопада 1941 р. повідомило Ніжинське райземуправління, що всі колишні ліси колгоспів повинні залишитися в користуванні відповідних сільських громад (наказ №12). Тут-таки було наголошено на відповідальності громад за охорону лісів, визначено порядок користування ними та господарювання на них [5] (див. додаток).

Керуючись цим наказом старости колгоспів відмовлялися передавати колгоспні ліси лісникам Ніжинського головного лісництва. Відтак, головний лісничий Белінський змушений був рекомендувати Київській дирекції узгодити питання передачі колгоспних лісів із Чернігівським обласним земельним управлінням [6]. Після узгодження 8 грудня 1941 р. облземуправою було розіслано в районні земуправи розпорядження не чинити супротив лісництвам.

Процес передавання лісів у грудні 1941 р. – січні 1942 р. проходив повільно. Порядок його здійснення був уніфікований. Представники лісництва (об'їждчик і лісник обходу) оглядали лісові ділянки певного громадського господарства, пломбували пеньки саморубів і в присутності представника адміністрації складали акт передачі, в якому вказувалась назва ділянки, її загальна площа, розташування, породи, вік і стан лісових насаджень, за наявності додавалася схема ділянки. У відділі Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині зберігається кілька десятків актів цього часу. Зокрема, Мринським лісництвом на кінець грудня 1941 р. було прийнято 20 контурів загальною кількістю в 370 га землі. З них лише 70% було безпосередньо засаджено лісом (259 га). Розмір прийнятих ділянок змінювався від 15 до 81 га і в середньому складав 37 га, при чому площа сіножатей і орних земель серед прийнятих ділянок складала 11% (38 та 4 га відповідно) [7].

Численні скарги з місць підштовхнули Чернігівську обласну земуправу в черговий раз переглянути своє ставлення до передачі лісів. 8 січня 1942 р. було видано наказ №76, за яким райземуправи повинні були передавати лісництвам лише великі ділянки лісу, які межували з державними лісовими масивами [8].

Проте, таке обмеження не викликало серйозного протесту з боку адміністрації Ніжинського головного лісництва. Перепідпорядкування колишніх колгоспних лісів, як виявилось, мало низку суто технічних проблем. Невеликі лісові угіддя, розташовані на значній відстані одне від одного і відірвані від основного лісового масиву, було вкрай не зручно охороняти. Штатні об'їждчики робити це не встигали, а збільшувати штат охорони було економічно не вигідно. Ще більші складності виникали з господарюванням на таких ділянках.

Зазначений наказ облземуправи оперативно виконало тільки Ніжинське райзему-

правління, яке із загальної площі колгоспних лісів погодилося передати державному лісництву 192,4 га землі (урочище Богомазовщина) і відмовило в передачі інших лісових угідь [9]. Інші райземуправи продовжували зволікати, а сільські громади на місцях – чинити опір. Відмова сільських управ передати ліси мотивувалася тим, що до лісової площі, на яку претендували лісництва, було зараховано чималі площі чагарників із орною землею, яка станом на січень 1942 р. була засіяна озиминою (с.Лихачівка, Мринське лісництво). [10] Відтак, більша частина колгоспних лісів, здебільшого засіяних молодняком, змішаних із сінокосами та орними ділянками залишалися за сільськими громадами [11].

Скориставшись адміністративною неузгодженістю питання селяни в окремих селах на початку 1942 р. починають самостійно знищувати колгоспні ліси, щоб не передавати землі до складу Ніжинського головного лісництва. Так, Лихачівська сільська управа, піднявши клопотання перед старостою Носівської райуправи з метою затягнути час, почала викорчувати ліси і перетворювати їх в орну землю, незважаючи на неодноразові попередження лісного Мринського лісництва [12]. Подібна ситуація спостерігається весною 1942 р. і в с.Держанівка Носівського району, де знищення дубово-ясеневого насадження II класу було здійснено на площі 4,5 га колгоспного лісу [13].

Станом на 4 березня 1942 р., попри відповідні директиви, Чернігівська обласна дирекція лісів не мала відомостей про стан передачі колгоспних лісів у Ніжинському головному лісництві [14]. Натоді на Ніжинщині цей процес взагалі припинився. За особистим клопотанням шефа сільськогосподарської інспекції Петера навіть урочище Богомазівщина повинно було бути повернутим райземуправі [15]. Такий стан справ був пов'язаний із рішенням німецького командування залишити ліси колишніх колгоспів за відповідними земельними громадами [15].

Проте, Чернігівська обласна дирекція лісів продовжувала вимагати від головних лісництв завершення прийому колгоспних лісів. Постановою від 25 березня 1942 р. цей процес чітко унормовувався. До державних лісництв повинні були перейти:

1. Усі лісові ділянки будь-якої площі, що межували з лісовими масивами державних лісництв.
2. Усі лісові ділянки більше 20 га для степової смуги (Головні лісництва – Прилуцьке, Борзнянське, Ніжинське) та 50 га для лісової смуги (всі інші головні лісництва).
3. Лісові ділянки менші 20 га для пристепової смуги та 50 га для лісової смуги, якщо вони розташовані групами загальною площею 200 га в першому випадку та 250 га в другому.

Лісові насадження, що не входили до перерахованих категорій мали залишитися в користуванні сільськими громадами (для випасу худоби, використання з меліоративною та сільськогосподарською метою). Так само й сільськогосподарські угіддя, зокрема – орні землі, що їх було прийнято лісництвами до березня 1942 р., разом із лісовими ділянками Дирекція залишила в користуванні обшин до видання відповідних законоположень. У розпорядженні земельних органів було залишено також лісомеліоративні розсадники. Технічне керівництво лісомеліоративними роботами покладалось на райземуправи, але відповідні роботи й надалі мали проводитися силами та коштом місцевих громад.

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

Щодо всіх лісових ділянок, які були прийняті до лісництв і не відповідали визначеним умовам, потрібно було скласти схематичні карти для розв'язання питання про їх належність в подальшому [16].

Весною 1942 р. передача лісів поживалася. Станом на 15 квітня 1942 р. Ніжинською, Вертіївською, Козарською, Мринською земуправами було передано Ніжинському головному лісництву 88 контурів лісових ділянок загальною площею 2595 га [17].

Лісництва НГЛ	Контури	Площа (га)
Кобижське л-во	5	152
Коляжинське л-во	21	346
Мринське л-во	20	370
Носівське л-во	11	494
Новоселицьке л-во	25	1000
Старо-Басанське л-во	6	233

До 14 травня 1942 р. більшість колгоспних лісів Чернігівщини, що відповідали встановленим інструкцією нормам, були прийняті до складу державного лісового фонду [18]. Винятком став Ніжинський район, земуправа якого (єдина на всю Чернігівщину) не передала колгоспні лісові ділянки Ніжинському та Вертіївському лісництвам, мотивуючи відмову розпорядженням німецького командування, за яким колгоспні ліси повинні були залишитися за земельними громадами «до остаточної ліквідації громадських господарств і розподілу землі трудящих...». Після тривалого листування лісникам указаних лісництв було наказано негайно з'явитися до Ніжинської земуправи і взяти виписки про лісові ділянки, які мали перейти до державного лісового фонду, провести приймання і терміново скласти карту лісництв із новоприєднаними ділянками [19].

Зазначене розпорядження виконане так і не було, – вже у червні 1942 р. до Чернігівської дирекції лісів нарешті надійшов наказ німецького командування про колгоспні ліси, на який раніше посилалися ніжинські чиновники.

22 червня 1942 р. Чернігівська обласна дирекція лісів видала новий наказ №2-а, яким було здійснено роз'яснення щодо колишніх колгоспних земель.

Усі приєднані до лісництв колгоспні та радгоспні ліси потрібно було повернути земельним громадам. Виняток склали лісові ділянки площею понад 500 га. Питання про повернення цих ділянок переносилося на майбутнє. Для лісових ділянок площею понад 300 га розмір користування затверджувався Дирекцією, яка через Головне лісництво також мала право затверджувати лісову охорону, призначену земельним управлінням. Загальний контроль за належним веденням лісового господарства в межах колгоспних лісів зберігався за місцевими лісництвами. Лісопродукція, що була заготовлена лісництвом у колишніх колгоспних лісах залишалася в його розпорядженні і реалізувалася ним, переважно, для потреб сільського господарства в рахунок фондів, які виділялися в розпорядження обласного земельного управління; вирубування лісу в зазначених лісах слід було негайно припинити. Продукція із засівів, яку зроблено було лісництвами восени 1941 р. та навесні 1942 р. в колишніх колгоспних і

радгоспних лісах для власного транспорту та для службовців (службові наділи) залишалася в повному розпорядженні лісництва [20].

Після цього розпорядження розпочався зворотній процес – передання колгоспних лісів місцевим громадам. Термін передачі було встановлено до 1 серпня 1942 р. На скільки оперативно він проходив у архівних фондах відомостей немає. Збереглися лише дані по двом лісництвам. Зокрема, Новоселицьким лісництвом було повернуто 665,2 га колгоспних лісів [17], Коляжинським – 345,6 га [21].

Таким чином, колгоспні ліси та їх підпорядкування стали предметом тривалого відомчого конфлікту між різними структурами окупаційної влади на завойованих нацистами територіях Чернігівщини впродовж 1941-1942 років, зокрема, на Ніжинщині. Цей конфлікт мав кілька рівнів. На місцевому рівні протистояння відбувалося між лісництвами, які прагнули розширити свою територію за рахунок нових земель та місцевими земельними громадами (колгоспами), які прагнули зберегти свої лісові ділянки для власних потреб. На середньому рівні – між адміністрацією Головного лісництва та земельними управами районів за досконале виконання розпоряджень керівництва. На вищому ж (між Чернігівською дирекцією лісів та Чернігівською обласною земельною управою – за владні повноваження та пріоритет в управлінській ієрархії. Очевидно, конфлікт мав і більш високий рівень, оскільки був започаткований неузгодженістю дій німецького командування. В даному випадку зазначена неузгодженість зіграла на користь інтересів місцевих громад, які змогли захистити своє право на користування лісовими ділянками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. «Зеленая папка» Геринга // Ратоборец. Военно-исторический журнал. – 1991. – № 5.
2. Див.: Дудченко Г., Коваленко Є. Ніжинське головне лісництво в 1941-43 рр.: функції та організаційна структура // Література та культура Полісся. – Вип. 35. Філологія, історія та культура Полісся на перетині думок. – Ніжин, 2007. – С.187-193.
3. Відділ Чернігівського Обласного Державного Архіву в м.Ніжині, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.25.
4. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.22.
5. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.29.
6. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.27.
7. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.91.
8. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.21.
9. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.32.
10. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.30.
11. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.34.
12. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.107.
13. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.112.
14. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.113.
15. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.114-115.
16. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.117.
17. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.126.
18. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.104.
19. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.105.
20. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.134.
21. Там само, ф. Р-4370, оп.2, спр.137, арк.131-132.

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

№1 – 30 листопада 1941 р. – м.Чернігів – Розпорядження Чернігівського обласного земельного управління до районних земельних управлінь про порядок використання лісових угідь

Чернігівське обл.
Земельне управління
30.XI-1941 р.
№12*

До Ніжинського райземуправління

Всі бувші колгоспні ліси залишаються в користуванні відповідних сільських громад, що одночасно несуть відповідальність за господарювання на них.

Для здійснення сільськими громадами господарчих заходів в зазначених лісах Райземуправлінням потрібно провести такі заходи:

1. Зобов'язати сільських старост тих громад, що мають ліси, негайно виділити уповноважених, які відповідають за фактичне виконання господарських заходів у лісах громади – як по лісорубкам, так і по лісопосадкам, а також виділити потрібну кількість лісоохоронників – лісові сторожі.

В разі незначної площі лісу, уповноважений може виконувати і обов'язки лісоохорони. Як уповноважений, так і лісоохорона повинні бути платні.

2. Будь-яка рубка лісу повинна проводитись за затвердженими планами лісового господарства. Якщо такого плану громада не має, то уповноважений повинен скласти за допомогою фахівців держлісництва тимчасовий план рубок та лісопосадок, що затверджує головний лісничий та Райземуправління. Уповноважений та лісова охорона являються відповідальними за порушення правил проведення лісового господарства.

3. Враховуючи гостру потребу населення в паливі та лісоматеріалах, потрібно простежити, щоб у найкоротший термін було визначено уповноваженими та фахівцями лісництва – місця та розмір рубки лісу. В першу чергу слід зобов'язати уповноважених провести очистку лісоучастків від захламленості і лише після цього проводити рубку нових лісосік.

4. Відпуск лісопродукції – дров і ділової деревини – проводиться платно з тим, щоб за рахунок прибутків від реалізації деревини мати можливість як утримувати лісоохорону, так і проводити лісопосадки.

5. Райземуправлінню слід простежити, аби деревину відпускалось в першу чергу погорілим та для господарських потреб – шкіл та лікарень.

Особливу увагу потрібно звернути на експлуатацію лозняків - зокрема, що по річках, які експлуатувались для заготівлі лозового дубця для промислового лозоплетіння не припускаючи використання цінних лозників на паливо.

Якщо в районі були промислові лісоартілі, Вам необхідно вжити заходів через відповідні організації до відновлення їх роботи. – Споживкоопер.

До одержання уточнених даних про ліси сіль громад, просимо надіслати орієнтовні відомості про лісові угіддя по окремих сіль громадах та схематичні карти їх розташування.

НАЧАЛЬНИК ОБЛЗЕМУПРАВЛІННЯ
ЛІСОВОД

ПАШІН
БОГУСЛАВСЬКИЙ

З оригіналом згідно: (підпис)

Відділ Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині,
ф. Р-4370, оп. 2, спр. 3, арк. 29.
Машинопис. Оригінал.

* На документі печатка Ніжинського повітового земельного управління.

№2 – 03 травня 1942 р. – с.Козари – Акт про передання лісових угідь з держлісфонду в розпорядження сільської управи Набережного громадського господарства с.Козари

Акт

1942 року травня 3-го дня с.Козари

Ми, що нижче підписані: Лісничий Козарського лісництва Ніжинського Головного Лісництва Дегас Дмитро Олексійович та староста Набережного Громадського господарства Сільуправи Крокос Нестор Яковлевич склали цього акта в тому, що на підставі розпорядження Носівського Районового Земельного відділу перший прийняв, а другий здав лісові угіддя, що межують з Держлісфондом і раніш були в користуванні земгромади, а саме:

1. Урочище «Лісничі нори» загальною площею 96,48 га в тому числі площі вкритої лісом 53,91 га та вирубок минулих років, що потребують посадки лісу 42,57 га
2. Урочище «Криниця» загальною площею 58,48 га
3. Урочище «Торговиця» площею 7,74 га. Всього прийнято до складу Держлісфонду сто шістдесят два і сімдесят сотих (162,70) га
4. Вище зазначені частки лісу були пошкоджені військовими діями і свавільним порубом
5. План лісових учасків, що приймаються до Держлісфонду до акту додається
6. Акта складено в 2-х примірниках

Здав: Староста Набережного громадського господарства (підпис)

Прийняв: Лісничий Козарського Лісництва (підпис)

Відділ Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині,
ф. Р-4370, оп. 2, спр. 3, арк. 93.
Рукопис. Оригінал.

№3 – 15 травня 1942 р. – [м.Носівка] – Записка інженера Носівського лісництва про стан досі не прийнятих колишніх колгоспних лісових угідь

15/V 42 г.

Лесничему Носовского Л-ва

Ознакомившись с колхозными лесами до сих пор Вами не принятыми возле ур. Клепали. Нахожу нужным произвести немедленную их приемку на основании последней инструкции о приемке бывших колхозных лесов. Молодняки оставляются совершенно без присмотра. Могут быть совсем уничтожены, в то время, как охрана их и уход даст ценное насаждения. На принятую площадь если они не меньше 250 га поставит временно лесника о утверждении которого буду хлопотать перед главным лесничим.

Инженер л/г (підпис)

Відділ Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині,
ф. Р-4370, оп. 2, спр. 3, арк. 34.
Рукопис. Оригінал.

**№4 – 20 травня 1942 р. – [м.Ніжин] – Циркуляр головного лісного
Ніжинського головного лісництва до старости Носівської районної управи
щодо вжиття заходів для збереження лісових угідь**

20/V 42 р. Старості Носівської Райуправи
2-3

На основі докладної записки лісного Мринського лісництва та рапорта лісника доводи-мо до Вашого відому про знищення дубо-ясеневого насадження II-го класу віку на площі 4,5 га колгоспного лісу села Держанівки Носівського району. Це урочище під назвою «Жилин гай» старостою села Держанівка було залишене без охорони і належного контролю, внаслідок чого знищено на 100 крб населенням села.

Ніжинське Головне Лісництво на основі цього Вас просить:

1. прийняти міри щодо збереження колгоспних лісів, непереданих Лісництву по тій чи ін-шій причині.
2. Притягнути до відповідальності Старосту с.Держанівки та винних в знищенні урочища «Жилин гай».
3. Дати вказівки старостам Сільуправ і громадських дворів, в яких ще залишилися колгос-пні участки, впорядкувати ці ліса, поставити відповідну, припинити самовільні порубки.
4. В лісах небезпечних в протипожежному відношенні сумежних з держлісами – негайно перевести протипожежні міроприємства, привести насадження в санітарний стан.
5. Покласти персональну відповідальність за колгоспні ліса, що залишилися непереданими до Старост Сільуправ.

Головний Лісничий

Ніжинського Головного Лісництва / Белінський

Відділ Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині,
ф. р4370, оп. 2, спр. 3, арк. 112.
Рукопис. Оригінал.

**№5 – 05 березня 1942 р. – м.Чернігів – Циркуляр Чернігівської обласної дирекції лісів до
Ніжинського головного лісництва щодо порядку передачі й використання лісових угідь**

Чернігівська
Обласна Дирекція
Лісів

5 березня 1942 р.

До Ніжинського Головного Лісництва

При проведенні приймання до лісництв лісових участків був. колгосп. лісів тимчасово ко-ристуватися таким :

1. Лісові вчастки, разом лісова та нелісова площа, що входили до лісового фонду, при-ймаються в головні лісництва
 - а) всі лісові участки при всякій їх площі в разі ці участки межують з лісоучастками держлісництв.
 - б) Всі лісові участки більш за 20 га для степової смуги (голов. лісництва – Прилуцьке, Борзенське, Ніжинське) та 50 га для лісової смуги) всі інші головні лісництва хоч би і розташовані серед земель обцин.

- в) Лісові участки менші за 20 га для пристепової смуги та 50 га для лісової смуги, коли вони розташовані групами з загальною площею 100 в першому випадкові та 250 га в другому.
2. Не приймаються до лісництв:
- а) лісові участки менш за 20 га для степової смуги та 50 га для лісової смуги, в разі вони не межують з лісовими участками лісництв та не утворюють груп.
- б) Лісоучастки, що не межують, що не межують з площами головлісництв, розташовані близько селищ, використовуються для випаса худоби і до того ж отравлені худобою.
- в) не приймаються до лісництв лісові участки, що штучно утворені земгромадами за свій рахунок в порядку лісомеліоральних посадок на пісках, але коли ці участки не містяться в межах лісовчатків лісництв.
- г) Сільськогосподарчі вгіддя, що розташовані серед лісів, але не включені в лісовий фонд.
3. Сільськогосподарчі вгіддя, зокрема орні землі, що їх прийнято лісництвами разом з лісовими участками та що входили або входять до посівного плану, залишаються в користуванні общин аж видання відповідних законоположень.
4. На всі лісовчастки прийняті до лісництв всупереч цього розпорядження лісництва повинні скласти схематичні карти лісів з нанесенням бувших колгоспних лісовчастків в тому числі і зазначених в цьому пункті лісовчастків, для розв'язання питання про їх належність.
5. Побочні користування в прийнятих лісовчастках дозволяються в загальному порядку, вийнятки з цього дозволяються Дирекцією.
6. Лісомеліоративні розсадники повинні залишатися в розпорядженні Земельних органів, що і надалі здійснюють технічне керівництво лісомеліоративними роботами на землях общин, оскільки ці роботи й надалі проводитимуться силами та коштами общин.

Чернігівська Обласна Дирекція Лісів (підпис)

Верно: Секретарь (підпис)

Відділ Державного архіву Чернігівської області в м.Ніжині,
ф. Р-4370, оп. 2, стр. 3, арк. 117.
Рукопис. Оригінал.

Віктор СМЕЛЬЯНОВ
(Ніжин)

Антинацистський рух опору в Ніжині

Уранці 22 червня 1941 р. нацистські бомби були скинуті на міста України. Ніжинці дізналися про початок війни, як і вся країна з урядового повідомлення. З цього часу все міське життя почалося за законами військового часу. Школи переобладнувалися під шпиталі, виробництво переходило на нові графіки роботи, а у військкомат кинулася молодь, що поспішала на фронт і свято вірила в те, що війна закінчиться місяців через три у переможеному Берліні. Реальність виявилася зовсім іншою. Німецькі армії стрімко наступали і з'явилася цілком реальна загроза втрати великої території країни. Ось тут і пригадали про партизанський і підпільний рух, що на тоді давно став уже історією громадянської війни. Першим про рух опору на окупованій території згадав